

Rektor Eva Åkesson
Uppsala Universitet
Box 256
751 05 Uppsala

Generaldirektör Erik Brandsma
Statens Energimyndighet
Box 310
631 04 Eskilstuna

Umeå Kommun
Stadsdirektör Jonas Jonsson
Planeringschef Elin Pietroni
Naturvårdsplanerare Doris Grellmann,
För UmeåRegionen Sara Ward
Skolgatan 31A
901 84 Umeå

Länsstyrelsen i Västerbotten
Miljöenheten Joacim Jacobsson
Landskapsarkitekt Birgitta Norberg
901 86 UMEÅ

Naturvårdsverket
Christina Rappe
106 48 STOCKHOLM

Synpunkter med anledning av att Uppsala Universitet tagit emot ett mångmiljonanslag från Energimyndigheten och Slitevind AB för att bistå vindkraftsföretaget Slitevind AB att uppfylla Länsstyrelsens och Umeå kommuns utredningskrav beträffande eventuell vindkraft på Holmöarna i Norra Kvarken.

På förekommen anledning och efter särskild granskning av det forskningsprojekt "Kunskapsuppbyggnad avseende smålom, storlom, havsörn och fiskgjuse i Skärgårdsmiljö inför planering och prövning av vindkraft" (Energimyndighetens Dnr 2012-008644) där Energimyndigheten i juni 2013 beviljade Uppsala Universitet ett forskningsanslag om 2,7 miljoner SEK (75% av totalkostnaden 3,6 miljoner SEK och där Slitevind AB bidrager med resterande belopp) vill jag härmed framföra mina farhågor om att det aktuella projektet inte kan ses som ett forskningsprojekt enligt gällande forskningsetiska regler utan rätteligen bör ses som ett beställningsuppdrag där man får förmoda att beställarna, Energimyndigheten och Slitevind AB, vill presentera en andra fågelutredning för att kunna uppfylla Länsstyrelsens och Umeå kommuns krav på fördjupad utredning angående en eventuell framtida vindkraftspark på Holmöarna i Norra Kvarken. Eftersom den första fågelutredningen fick stark kritik från både officiellt (Naturvårdsverket) och ideellt håll (Västerbottens ornitologiska förening samt Sveriges ornitologiska förening), antar jag att exploatören (Slitevind AB) denna gång hyser hopp om större framgång genom att klä sin utredning i vetenskaplig dräkt via Uppsala Universitet. Särskilt olustigt i sammanhanget är att en av de fristående konsulterna (Fågelperspektiv - Christer Olsson) som Uppsala Universitet anställer för att genomföra projektet deltog som representant för Slitevind AB vid ett sammanträde med Umeå

Kommuns Näringslivs- och Planeringsutskott den 8 januari 2013 (§9, Dnr KS 000730/2011) där Slitevind gav en lägesrapport inför tillståndsansökan till Länsstyrelsen om sin tänkta vindkraftspark på Holmön och Ängesön.

Anmärkningsvärt är också att Energimyndigheten, en statlig myndighet som bl.a. stöder forskning och utveckling inom energiområdet, inte tar hänsyn till etiska riktlinjer om sk "conflict of interests" och i ett formellt beslut anger att ett kommunalt energibolag är delfinansiär för det aktuella projektet när det i själva verket är det aktuella vindkraftsföretaget, Slitevind med stort intresse av utredningens resultat, som delfinansierar projektet.

En bakgrund:

Sedan flera år planerar Slitevind AB en större vindkraftspark på Holmöarna i Norra kvarken i direkt anslutning till ett unikt naturreservat, tillika Sveriges största marina naturreservat. Holmöarna är inte utpekade som ett prioriterat vindkraftsområde i Umeåregionens vindkraftspolicy, men väl som "utredningsområde". Man har särskilt tryckt på behovet av fördjupade kunskaper om områdets fågelfauna. Som ett led i samrådsförandet presenterades därför hösten 2011 en fågelutredning som JP Fågelvind utfört på uppdrag av Slitevind AB inför kommande ansökan och tillståndsprövning inför anläggandet av vindkraftsparken. Fågelutredningen i sig, men i synnerhet Naturvårdsverkets bedömning av densamma, visade på det stora hot som en vindkraftspark skulle utgöra för naturreservatet och det unika fågelliv som finns på och runt Holmöarkipelagen. Naturvårdsverket uttalade sig kraftfullt emot vindkraft på Holmön (Ärende NV-10557-11; 2012-01-17). För den som är intresserad finns både fågelrapporten från 2011 och kompletterande fågelobservationer gjorda under perioden april – augusti 2012 publicerade på Holmöportalen (www.holmon.com) under fliken Slitevind.

Under början av hösten 2013 gick ett rykte på Holmön att Slitevind lagt ned planerna på vindkraft på Holmöarna. För att få klarhet i frågan försökte jag upprepade gånger utan resultat nå den lokala projektledaren Tommy Norgren. Då det inte var framgångsrikt ringde jag kontoret Slitevind AB på Gotland som inte kunde ge besked i frågan. Jag sökte då tidigare vd, Fredrik Lindahl, som informerade att Naturvårdsverkets uttalande om fågelsituationen gjorde att projektet var tveksamt. För att få ytterligare klarhet sökte jag slutligen den nye tillförordnade vd:n Per-Anders Croon. Han var däremot mycket positiv. Av telefonsamtalet fick man intrycket att projektet i princip var i hamn. Orsaken var, enligt honom, att Energimyndigheten under sommaren 2013 hade givit Uppsala Universitet ett större forskningsanslag för en ny fågelstudie på Holmöarna och att Holmöarna enligt Energimyndighetens kommande beslut hösten 2013 skulle bli ett riksintresseområde för vindkraft.

I december 2013 presenterade Energimyndigheten sitt beslut om riksintresseområden för vindkraft och i direkt tids samband med detta skickade Slitevind ut ett nytt samrådsunderlag med karta över planerade vindkraftsverk som bifogas. Det hör till saken att både Umeå Kommun och Länsstyrelsen i Västerbotten ställde sig negativa till utpekandet av riksintresseområden ute på Holmöarna, men Energimyndigheten bedömde märkligt nog att det gotländska vindkraftsföretagets önskemål (om just Holmöarna) var så tunga att man kunde negligera dessa lokala remissinstanser. Som framgår av samrådsunderlaget från dec 2013 hade man från företagets sida inte hunnit observera att Energimyndigheten ändrade sitt beslut om Holmöarna från det förslag som fanns tidigare under hösten 2013 och nu inskränkte riksintresseområdet till den Ö delen av Holmön och den V delen av Ängesön, områden som därefter blivit de aktuella områdena för Slitevinds planerade vindkraftspark. Problemet är att dessa områden ligger i direkt anslutning till naturreservatet (av mig inringat på samrådsunderlaget) och är områden som JP Fågelvind redan utpekat som ett särskilt känsligt fågelområde. Området inklusive Gäddbäckssundet är bl.a. ett huvudområde för födosökande (fiskande) havsörn och fiskgjuse. För oss som kan Holmöarna kan sägas att området kring Gäddbäckssundet och "kanalen" mellan Holmön och Ängesön är ett område där man observerar havsörn dagligen. På de områden där Slitevind placerat sina tänkta verk enligt samrådsunderlaget,

bl.a. N6 och N7 har JP Fågelvind och vi andra klart för oss att det finns fiskgjusebon. Detsamma gäller t.ex. de områden på Ängesön där verken S11 och S8 placeras.

Om Uppsala Universitets forskningsansökan och om Energimyndighetens beslut enligt ovan.

I början av 2014 kunde jag efter upprepade kontakter med Energimyndigheten få kopior av den ansökan som Uppsala Universitet lämnade in i december 2012 och det beslut som Energimyndigheten fattade om forskningsstöd i juni 2013 och som bifogas. Efter att ha granskat ansökan och beslut uppstod ett antal frågor:

1. Ansökan var inlämnad elektroniskt varför det inte framgick vem som undertecknat den. Normalt ges forskningsbidrag till en forskare anställd vid ett universitet men i det aktuella beslutet står att bidraget givits till Uppsala Universitet. När ett bidrag ges till ett universitet är det brukligt att det är Rektor själv som skriver under ansökan i universitetets namn. Det finns ett olustigt rykte i omlopp att det var viktigt att Energimyndigheten formulerade beslutet så att anslaget gick till Uppsala Universitet och inte till en enskild forskare. Av den anledningen uppstod frågan vem som egentligen formulerat ansökan.
2. Som framgår av bifogade skrivelser till Uppsala Universitet och Energimyndigheten finns också några olustiga formuleringar om hur resultaten skall publiceras och om den s.k. "stimulanseffekten" som antyder att projektet har karaktären av "beställd uppdragsforskning".
3. Energimyndigheten beslutade att stödja projektet med 75% av kostnaderna och att övriga 25% = 1 miljon SEK enligt beslutet skulle ges av Umeå Energi AB. Vid kontakt med Umeå Energi AB i januari 2014 meddelade de emellertid att "Slitevind ville att vi skulle stödja projektet men vi avböjde". Frågan uppstod då om vem som trätt in i Umeå Energis ställe.
4. Vi genomgång av projektets "kostnads- och personalplan" visade det sig att endast en mindre del skulle gå till lönekostnader vid universitetet medan den större delen skulle täcka kostnader för konsulter. Eftersom det enligt ett universitets myndighetsuppdrag borde vara så att forskningsanslag används till forskares och doktoranders löner uppstod frågan vilka konsulterna var som skulle arvoderas och om den relation de hade till universitetet och Energimyndigheten och, inte minst, till företaget Slitevind AB.

Min förfrågan med önskemål om svar skickades både till Rektor vid Uppsala universitet och till Energimyndigheten. Vid Uppsala Universitet diariefördes brevet och överlämnades till den enskilde forskaren och hans institution för att besvaras. Som framgår av svaret daterat 17 mars 2014 undvek prefekten att besvara frågorna och hänvisade till Energimyndigheten när det gäller dessa.

Till Energimyndigheten ställdes följande frågor:

1. Vem har i Umeå Energis ställe blivit medfinansierare?
2. Jag behöver få veta namnet och befattningen på den ansvarige vid Uppsala Universitet som skrivit under ärendebekräftelsen.
3. Är detta verkligen ett vetenskapligt projekt eller är det ett s.k. uppdragsprojekt där Energimyndigheten och/eller Slitevind är de drivande bakom projektet?
4. Är de konsulter som skall anlitas anställda av Universitetet, Energimyndigheten eller Slitevind? Som beslutet är skrivet får man antaga att det är universitetet som skall betala konsulterna – stämmer det?
5. Vilka är konsulterna och vilken relation har de till Universitetet, Energimyndigheten resp. till Slitevind?

Följande svar fick jag:

1. Umeå Energi har beslutat att inte medfinansiera projektet och därför kommer Slitevind att träda in i deras ställe och stå för 25 % av finansieringen.

2. Det är prefekt Ulf Lagercrantz och professor Frank Johansson vid Uppsala universitet som skrivit under.
3. Det är ett forskningsprojekt.
4. Det är universitet som anlitar och betalar konsulterna som anställs i projektet.
5. Konsulterna är i dagsläget företagen Fågelperspektiv och JP Fågelvind. Därutöver kan det anlitas andra konsulter om det behövs. Konsulterna är företag som arbetar med fågelundersökningar.

En sammanfattning:

Eftersom jag själv varit prefekt för en storinstitution vid ett större svenskt universitet och under många år deltagit i arbetet inom en av Vetenskapsrådets prioriteringsgrupper för medicinsk forskning och suttit i/sitter i forskningsstiftelser som stöder forskning om teknisk utveckling, biologisk forskning och forskning om jordbruk/skogsbruk med binärningar samt varit sakkunnig för forskningsansökningar vid de norska, danska, tyska och schweiziska forskningsråden samt bedömt sökanden vid tillsättning av akademiska tjänster förutom i Sverige vid universitet i Danmark, Finland, Norge och Tyskland samt även vid Yale University i New Haven USA och Columbia University i New York USA, har jag stor vana att förutom att själv skriva ansökningar, att läsa och bedöma andras forskningsansökningar samt att formulera bidragsbeslut och att bedöma forskningsresultat.

Det aktuella projektet innehåller ett antal forskningsetiska problem. Särskilt olustigt är att Uppsala Universitet och prefekten inte ville besvara de ställda frågorna. Mot bakgrund av de principer som finns om god forskningssed är detta anmärkningsvärt. Vetenskapsrådet har 2005 och 2011 publicerat rekommendationer avseende forskningsetiska frågor. I publikationen från 2011 "God Forskningssed" finns ssk. avsnitt på sid 74 och 75 om "Samspel med finansörer och andra uppdragsgivare" och "Kommersiella aspekter". Ur Vetenskapsrådets rapportserie nr 1 från 2005: "Vad är god forskningssed?" citeras följande om forskningsetiska principer:

- 1 Du skall tala sanning om din forskning
- 2 Du skall öppet redovisa metoder och resultat
- 3 Du skall öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar
- 4 Du skall medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier
- 5 Du skall inte stjäla forskningsresultat från andra (t ex från yngre medarbetare)
- 6 Du skall hålla god ordning i din forskning (bl. a genom dokumentation och arkivering)
- 7 Du skall inte bedriva din forskning på sådant sätt att andra människor kommer till skada (t ex försökspersoner)
- 8 Du skall vara rättvis i din bedömning av andras forskning

Det är problematiskt att man från Universitetet inte ville "öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar" när det framgår av Energimyndighetens svar att Slitevind är medfinansierad och att både firma JP Fågelvind och firma Fågelperspektiv, som redan på Slitevinds uppdrag gjort en fågelstudie på Holmön, nu skall anlitas som konsulter av Universitetet för en ny sådan.

För att verkligen kunna lita på kommande forskningsresultat är det ytterst allvarligt att Slitevind, som har ett affärsintresse av studiens resultat är delfinansierad och att samma konsult, JP Fågelvind, som redan varit involverad och betald av Slitevind nu skall vara arvoderad av Uppsala universitet. Ännu mer problematiskt är att konsulten bakom firma Fågelperspektiv (ornitologen Christer Olsson) som anställs av universitetet deltog som representant för Slitevind vid ett sammanträde med Umeå Kommuns Näringslivs- och Planeringsutskott den 8 januari 2013. Enligt sammanträdesprotokollet (§9, Dnr KS 000730/2011) gav följande representanter från Slitevind; Fredrik Lindahl, Stellan Lundberg, Tommy Norgren, Tryggve Sigurdsson och Christer Olsson, en lägesrapport om vindparksprojektet på Holmön och Ängesön inför tillståndsansökan till Länsstyrelsen. Det kan påpekas att Christer Olsson

också är kommunalpolitiskt aktiv i Umeå. Det ovanstående skapar olustiga frågor om projektets vetenskapliga oberoende och saklighet.

Inom medicinsk forskning har liknande beroenden funnits mellan forskare och t.ex. tobaks- och läkemedelsindustrin som gjort att resultat blivit otillförlitliga.

Genomgången av det aktuella projektet ger helt klart intrycket av att det är ett exempel på s.k. "uppdragsforskning" där det är vindkraftsföretaget som är drivande bakom ansökan men att denna får en mer officiell och vetenskaplig tyngd och legitimitet om det är Uppsala Universitet, ett välrenommerat universitet, som formellt anses ha ansökt om och beviljats medel till projektet. Vanligen ges ju forskningsbidrag av den aktuella typen till enskilda sökanden anställda vid universitet och inte som i detta fall direkt till Universitetet självt. Universitetet borde därför klargöra att Slitevind är delfinansiär och att bidrag givits till en enskild forskare vid Uppsala Universitet.

Projektet blir, som framgår ovan och av det följande, mycket kontroversiellt ur forskningsetisk synpunkt då varken Universitetet som anslagsmottagare eller Energimyndigheten som anslagsgivare inte "öppet redovisar kommersiella intressen och andra bindningar" samt genom det beroende som i detta fall finns mellan forskaren och beställarna och Slitevinds tidigare konsulter, beroenden som dessutom kan ställa den enskilde forskaren i en bekymmersam senare situation. Det har förekommit liknande projekt där forskaren kommit att kallas som sakkunnigt vittne i miljömål och där forskaren haft svårt att värja sig mot beställarens önskan att resultaten skall stödja beställarens förhoppningar.

Stockholm den 28 augusti 2014



Per-Anders Rydelius
Ekebyhovsvägen 11
178 30 Ekerö

Tidigare korrespondens med Universitetet och Energimyndigheten bifogas tillsammans med karta över den tänkta vindkraftsparken på Holmön med lokalisering i direkt anslutning till den skyddsvärda naturen